

SIVILOMBUDET

STATSFORVALTAREN I VESTLAND
Njøsavegen 2
6863 LEIKANGER

Vår referanse
2024/246

Deres referanse
2023/18708

Vår saksbehandler
Andreas Dalaker

Dato
18.01.2024

Undersøkelse - høring av dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven § 19-1

Sivilombudet har av eget tiltak besluttet å gjennomføre en undersøkelse av Statsforvalteren i Vestlands praksis knyttet til høring av kommunale dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven § 19-1 siste punktum.

Bakgrunnen for undersøkelsen er Statsforvalterens brev 4. januar 2024 til kommunene i Vestland, se vedlegg. I brevet fremgår det at Statsforvalteren endrer sin praksis knyttet til høring av dispensasjonssaker, slik at Statsforvalteren ikke lenger vil be om å få oversendt slike saker før kommunene fatter vedtak. Statsforvalteren skriver at endringene omfatter følgende:

- «Som utgangspunkt vil vi ikke lenger uttale oss før kommunene gjør vedtak i dispensasjonssaker.
- Vi ber heller ikke lenger om å få sendt alle søknader om dispensasjon i forkant av vedtaket, selv om kommunen meiner at statlege interesser som ligg inn under vårt ansvarsområde kan verte råka av eit eventuelt vedtak om å gje dispensasjon. Vi legg i staden til grunn at desse interessene og omsyna i all hovudsak er kjende for, og må vektleggjast av, kommunane.
- Kommunane kan likevel be særskilt om høyringsfråsegn i konkrete saker eller be om rettleiing knytt til særlege fagtema, dersom det trengst.»

Statsforvalteren skriver at praksisomleggingen har grunnlag i Regjeringens tillitsreform, i tillegg til at Statsforvalteren ønsker å få frigjort mer tid til generell og individuell veiledning av kommunene i plan- og dispensasjonssaker.

Det faller utenfor Sivilombudets oppgave å overprøve forvaltningens ressursbruk og forsvarlige prioriteringer så lenge disse ligger innenfor gjeldende rettslige rammer, inkludert kravet til god forvaltningsskikk. Vi har funnet grunn til å undersøke om det er tilfelle her. Undersøkelsen overfor statsforvalteren i Vestland gjelder derfor det rettslige grunnlaget for Statsforvalterens praksisomlegging.

Plan- og bygningsloven § 19-1 lyder:

«Dispensasjon krever grunnlagt søknad. Før vedtak treffes, skal naboer varsles på den måten som nevnt i § 21-3. Særskilt varsel er likevel ikke nødvendig når dispensasjonssøknad fremmes samtidig med søknad om tillatelse etter kapittel 20, eller når søknaden åpenbart ikke berører naboens interesser. Regionale og statlige myndigheter hvis saksområde blir direkte berørt, skal få mulighet til å uttale seg før det gis dispensasjon fra planer, plankrav og forbudet i § 1-8.»

I Ot.prp nr. 32 (2007-2008) på side 242 fremgår følgende om bestemmelsens siste punktum:

«Dagens regler om nabovarsling og bestemmelsen om at regionale og statlige myndigheter hvis saksområde blir direkte berørt, skal få mulighet til å uttale seg før det gis dispensasjon fra planer, plankrav og forbudet i § 1-8 videreføres. Denne foreleggningen er viktig for å sikre at nasjonale og viktige regionale interesser blir ivarettatt. Dersom dette ikke gjennomføres i praksis, kan vedtak om dispensasjon bli ugyldig. Kommunen, regionen og berørte statlige fagmyndigheter bør samarbeide for å finne fram til praktiske rutiner for å avklare hvilke saker som skal forelegges.»

I Prop. 149 L (2015-2016) foreslo Kommunal- og moderniseringsdepartementet å begrense virkeområdet til bestemmelsen, slik at det bare skulle være krav om varsel til berørte myndigheter om nasjonale og viktige regionale interesser. Det fremgår av proposisjonen på side 79 at:

«Det blir nå kommunene som i større grad må stå ansvarlig for å oppfylle saksbehandlingskrav og faglige og planpoliske føringer, og som fortsatt må sørge for å søke hjelp, råd og bistand hos aktuelle sektorer og fylkeskommunen. Departementet er opptatt av at antall klager og ressursbruken knyttet til dispensasjonssaker blir redusert, og det er derfor viktig at kommunen følger opp sitt ansvar om foreleggelse i saker som berører nasjonale og viktige regionale interesser. De berørte myndighetene og Sametinget bør av eget tiltak gi veiledning om hva som skal være terskelen for foreleggelse. Dersom kommunen unnlater å gjennomføre foreleggelse hvor dette er påkrevd, vil det kunne føre til at dispensasjonsvedtaket blir ugyldig.»

Stortinget vedtok ikke lovforslaget om endringer i dispensasjonsbestemmelsene. I Innst. 181 L (2016-2017) fremgår det på side 7 at:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne, mener at forslaget «§ 19-1 Søknad om dispensasjon» begrenser statlige og regionale myndigheters adgang til å gi uttalelse i forbindelse med dispensasjon. Flertallet mener det er svært uheldig at dispensasjonsregelverket skal endres ved at det vil være opp til den enkelte kommune og eget skjønn å bestemme om en sak er av nasjonal eller regional interesse. Flertallet mener at vedtatte planer kan settes til side uten viktige muligheter for medvirkning av myndigheter og at andre blir hørt når det skal søkes om dispensasjon fra plan.»

På bakgrunn av dette ber vi om at Statsforvalteren besvarer følgende spørsmål:

1. Har Statsforvalteren vurdert om plan- og bygningsloven § 19-1 siste punktum pålegger kommunene en plikt til å forelegge dispensasjonssaker som er omfattet av bestemmelsen for de berørte statlige og regionale myndighetene før det fattes vedtak i saken? Dersom Statsforvalteren mener det ikke foreligger en slik plikt, ber vi om at svaret begrunnes.
2. I Ot.prp nr. 32 (2007-2008) står det på side 242 at «[k]ommunen, regionen og berørte statlige fagmyndigheter bør samarbeide for å finne fram til praktiske rutiner for å avklare hvilke saker som skal forelegges». Mener Statsforvalteren dette åpner for at kommunene kan avtale med de aktuelle statlige og regionale myndighetene at ingen saker skal forelegges? Vi ber Statsforvalteren vurdere dette i sammenheng med spørsmål 1, om hvorvidt kommunene har en plikt til å forelegge enkelte dispensasjonssaker for berørte statlige og regionale myndigheter.
3. Mener Statsforvalteren at det kun er opp til Statsforvalterens skjønn om det skal inngis en uttalelse i sakene som kommunene forelegger etter plan- og bygningsloven § 19-1 siste punktum? Eller har Statsforvalteren i visse tilfeller en plikt til å inngi en uttalelse i disse sakene? Svaret bes begrunnet.

Vi ber om et svar innen **15. februar 2024**.

For sivilombudet

Åse Bækkevold Kloster
fung. ass. avdelingssjef

Andreas Dalaker
rådgiver

Dette brevet er godkjent etter gjeldende interne rutiner og har derfor ikke håndskrevet underskrift.

Vedlegg

1 brev-til-kommunane-05.01.24